

моды, но я искренне желаю, чтобы толерантное отношение к другим стало такой, же естественной потребностью современного человека, как общение. И поэтому считаю, что родители одними из первых должны развивать в себе толерантное отношение к другим. Современные дети довольно рано включаются во взрослую жизнь, осваивают различные социальные роли. И их глобальная жизненная ориентация зависит от того, как они будут относиться к миру в целом, к себе и другим в этом мире. Позиция терпимости и доверия – это основа для осуществления выбора будущих поколений в пользу мира, а не войны, мирного сосуществования человечества, а не конфликтов. Укоренение в семье духа толерантности, формирования отношения к ней как к важнейшей ценности общества будет значимым вкладом семейного воспитания в развитии культуры мира на земле.

Список библиографических ссылок

1. Мухамедова З. М. Парадигма образования. Ташкент: ТошМИ, 2006. С. 4.
2. Лекторский В. А. Идеалы и реальность гуманизма. *Вопросы философии*. 1994. № 6. С. 27.
3. Валитова Р. Р. Толерантность: порок или добродетель? *Вестник Московского университета. Серия Философия*. 1996. № 1. С. 36.

Получено 03.03.2017

Висвітлено проблеми вкорінення в родині духу толерантності, формування ставлення до неї, як до найважливішої цінності суспільства

Ключові слова: Толерантність, виховання, цінність, сім'я, квазі-терпимість, стриманість, добро.

Rooting problems are reflected in a family of spirit of tolerance, forming of the attitude towards her, as to the most important value of society

Keywords: Tolerance, education, value, family, quasi-tolerance, restraint, good.

УДК 159.9

Олена Олександрівна ЄВДОКІМОВА,

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4211-7277>

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ВІЙНА ЯК РІЗНОВИД СОЦІАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ

В умовах постіндустріального суспільства інформаційно-психологічні впливи стають оптимальним засобом боротьби між державами, партіями, релігійно-етнічними та фінансовими угрупованнями. Інформаційно-психологічну війну в тезах розглянуто як форму насильства, в якій в якості інструменту примусу використовуються можливості впливу інформації на психіку людини. Підготовка суспільства до активної протидії інформаційно-психологічним загрозам (як зовнішнім так і внутрішнім) стає питанням подальшого успішного функціонування української держави.

Ключові слова: соціальна аномія, депресія, розпад системи норм, маніпулювання суспільною свідомістю, інформаційно-психологічна війна, інформаційно-політичні конфлікти, прихований інформаційно-психологічний вплив.

Початок вивченню поняття «інформаційна війна» поклало у 1990 р введення відповідного терміну у документи Міністерства оборони США, після чого термін «Warfare» широко увійшов у наукові праці [2–8]. Інформаційно-психологічна війна є формою насильства, в якій в якості інструменту примусу використовуються можливості впливу інформації на психіку людини. Ознаками інформаційно-психологічної війни є: а) насильство як основна форма взаємодії учасників інформаційно-політичного конфлікту; б) інформаційно-психологічні операції як спеціальна організаційна форма надання політичного впливу на

учасників конфлікту; в) застосування інформаційної зброї [10]. Підготовка суспільства до активної протидії інформаційно-психологічним загрозам (як зовнішнім так і внутрішнім) стає питанням подальшого успішного функціонування української держави.

В умовах формування інформаційного суспільства інформаційно-психологічний вплив є найбільш ефективним і універсальним інструментом зовнішньої і внутрішньої політики, що надає силам, які беруть участь у політичній боротьбі, унікальні значні можливості для прихованого управління політичною системою, нанесення шкоди політичним опонентам і маніпулювання ними у власних цілях, тобто саме ті можливості, володіти якими прагнуть будь-які політичні сили. Саме це прагнення політичної еліти сприяє швидкому розвитку і вдосконаленню організаційних, технологічних форм і методів інформаційно-психологічної війни, що стають обов'язковим елементом сучасної політичної боротьби.

Інформаційно-психологічна війна базується на використанні в основі всіх своїх комплексних організаційних технологій прихованого інформаційно-психологічного впливу тих же базових елементів і способів соціальної комунікації, що й інші соціальні процеси, а, отже, є різновидом соціальних відносин, соціальним явищем, природним етапом ескалації соціального конфлікту в умовах, коли громадянське суспільство вже перейшло в нову, інформаційну, стадію розвитку, але ще не виробило дієвих механізмів регулювання нових форм і видів соціальних відносин.

Соціально-економічні перетворювання в Україні, різке зростання рівня безробіття, зниження рівню життя призвели до соціально-політичної нестабільності та високої соціальної напруженості. За Е. Дюркгеймом, поняття аномії характеризує стан суспільства, при якому настають дезінтеграція і розпад системи норм, що гарантують громадський порядок. В умовах аномії, зазначає Е. Дюркгейм, істотно розширюються можливості для вільних волевиявлень, у тому числі для таких з них, що виходять за межі цивілізованої нормативності. Поширюються егоїстичні умонастрої, зникає належна повага до моральних і правових норм, погіршується стан моралі, зростає число самогубств і злочинів. ...В такі періоди у більшості зникає уявлення про відмінності між справедливістю і несправедливістю, законністю і беззаконням, можливим і неприпустимим [1, с. 238].

Аномія викликає особливий психологічний стан особистості, який характеризується відчуттям втрати орієнтації в житті, що виникає, коли людина опиняється перед необхідністю слідування нормам, що суперечать одна одній. Людина потрапляє в ситуацію невизначеності, яка характеризується не тільки необхідністю постійного індивідуального соціального вибору у сферах, де у здоровому суспільстві мала б діяти соціальна регламентація, але й необхідністю вибору етичного. Це призводить до розмивання кордонів соціальної норми, до соціальної відчуженості, до глибокого внутрішньо-особистісного конфлікту [1, с. 239]. Люди є соціально дезорієнтованими, переживають відчуття тривоги, ізолюваності від суспільства. Це закономірно призводить до девіантної поведінки, злочинності та інших асоціальних явищ. Значно загострює ситуацію в українському суспільстві й «чинник АТО».

На сьогодні ми можемо констатувати дуже низьку ступінь готовності сучасного українського суспільства чинити активний опір будь-яким спробам маніпулювання суспільною свідомістю, оскільки в масовій свідомості громадян ще тільки формується розуміння тієї загрози, яку можуть нести сучасні комплексні технології прихованого інформаційно-психологічного впливу, що використовуються в політичних цілях. «Інформаційно-психологічна війна дозволяє інтенсивно впливати на об'єктивні суперечності, що сьогодні існують практично на всіх рівнях державного і суспільного устрою з метою їх примусового прояву із заданим рівнем інтенсивності та у свідомо визначеному напрямку» [9]. Тому, безумовно, було би помилкою вбачати інформаційно-психологічну загрозу для українського суспільства як суто зовнішню. Інформаційно-психологічні війни виникають завжди з приводу перерозподілу влади та здійснення політичного керівництва у суспільстві.

Існуюча сьогодні система соціальних, політичних і психологічних відносин українського суспільства і діючі в ній механізми самозбереження, регулювання та безпеки не можуть перешкодити такій особливій категорії інформаційно-психологічних впливів як інформаційно-психологічна війна. ІПВ розвивається латентно, приховано навіть від уваги залучених до неї учасників, що ускладнює її виявлення на ранніх стадіях, а також –

виявлення і своєчасне розв'язання суперечностей, які цей конфлікт породили. Це робить існуючу систему соціальних відносин середовищем, сприятливим до інформаційно-психологічного впливу.

Список бібліографічних посилань

1. Дюркгейм Э. Самоубийство. Социологический этюд./пер. с фр. с сокр.; под ред. В. А. Базарова. М.: Мысль, 1994. 399 с.
2. Libicki M. C. What is Information Warfare? Washington, D.C.: National Defense University Press, 1995.
3. Stein G. H. Information Warfare. *Airpower Journal*. Spring 1995.
4. Szafranski R. A. Theory of Information Warfare: Preparing for 2020. *Airpower Journal*. Spring 1995.
5. Harley I. A. Role of Information Warfare. Truth and Myths. NTIS, Naval War College. AP-A307348. USA, 1996.
6. Alberts D., Richard E. H. Information Warfare Workshop. Decision Support Working Group Report. 1996.
7. Information Warfare, complex organisations and the power of disruption. University of Arisona, 1997.
8. Information Warfare: Implications for Arms Control. Kings College London, ICSA. UK, 1998.
9. Манойло А. В., Петренко А. И., Фролов Д. Б. Государственная информационная политика в условиях информационно-психологической войны: монография. М.: Горячая линия-Телеком, 2003. 541 с.
10. Манойло А. В. Концепция государственной информационной политики в условиях информационно- психологической войны // Государственная информационная политика в особых условиях. М.: МИФИ, 2003. 388 с. URL: <http://www.eartist.narod.ru/text24/0044.htm>. Гл. 14.1 (дата звернення: 17.02.2017).

Одержано 18.02.2017

В условиях постиндустриального общества информационно-психологические воздействия становятся оптимальным средством борьбы между государствами, партиями, религиозно-этническими и финансовыми группировками. Информационно-психологическая война в тезисах рассмотрена как форма насилия, в которой в качестве инструмента принуждения используются возможности воздействия информации на психику человека. Подготовка общества к активному противодействию информационно-психологическим угрозам (как внешним, так и внутренним) становится вопросом дальнейшего успешного функционирования украинского государства.

Ключевые слова: социальная аномия, депрессия, распад системы норм, манипулирования общественным сознанием, информационно-психологическая война, информационно-политические конфликты, скрытое информационно-психологическое воздействие.

УДК 159.97

В'ячеслав Іванович ЗАВОРОТНИЙ,

начальник Клініки психіатрії та наркології Військово-медичного клінічного центру
Північного регіону (м. Харків), провідний психіатр

ВІДДАЛЕНІ ПОСТТРАВМАТИЧНІ СТРЕСОВІ РОЗЛАДИ ЯК НАСЛІДОК УЧАСТІ У ВОЄННИХ ДІЯХ

Розглянуто психологічні прояви посттравматичного синдрому у учасників бойових дій (АТО). ПТСР виникають через певні проміжки часу після психічної травми і найчастіше проявляються на трьох етапах. Гострий стрес дає про себе знати безпосередньо після бою, відстрочений – через кілька днів, а через кілька місяців після періоду уявного благополуччя починають виявлятися характерні риси важкої форми посттравматичного стану, що заважає людині нормально жити і відчувати себе такою ж, як усі. Ця стадія може тривати все життя.

Ключові слова: посттравматичний синдром, ПТСР, гострий стрес, відстрочений стрес, депресія, психопатоподібні порушення, почуття вкороченої життєвої перспективи; неспецифічні соматичні розлади.

У 1994 році вчені, які займаються проблемою виживання людини в екстремальних ситуаціях, включили в міжнародну класифікацію післятравматичних стресових реакцій (ПТСР) поняття «поствоєнний синдром». У психології цим терміном називається відстрочена